मनहरमाळा.

भाग ५मो.

उपदेश अने अनुभव विषे.

प्रसिद्ध कर्त्ता

लल्लुवल्लभ धोलेरावाळा

Shah.

अमदावाद

युनियन मुद्रायंत्रमां मुद्रित कराव्यो

संवत १९५० सन १८९४

किम्मत अरधो आनो.

तारनार तापथी विदार नार वे'म जाळ,
बाळ गणी बाप मारी मतीतुं सुधारजे;
तार तुं दातार निराधारने उगार आज,
छोजी शिरताज मारी स्तुति तुं स्विकारजे.
पापनों अंबार कर्यो डर्यो ना लगार दील,
रे'म.दील रांखीने अद्धमने उद्धार जे;
सूरि राज इंद्र आज त्रीलोकना तात तमे,
कल्मषनो कोष टाळी तात मने तारजे. १
नमुनाथ जोडी हाथ छो अनाथ, तणानाथ,
सर्व प्राणी तणां भूमी मांही पाळनारछो;
त्रीलोकना थोक तेने तमे तारनार तात,
दीन तणा दुःख दाझ लावी टाळनारछो.
सर्वनी संभाळ राखो स्वामी सर्व ठामतमे,
शिक्षा आपी सर्वने प्रभू सुधारनारछो;
सूरि राज इंद्र आज त्रीलोकना तात तमे,
सहु प्राणी तणा पिता आप पाळनारछो. २

प्राणीनो पाळक दुःख टाळक दया निधितुं
पाळ गणी बाळकने बाप विनंती करुं;
काप दुःख आप सूख स्थाप शिर नाथहाथ,
हुं अनाथ हाथ जोडी शिश पायमां धरुं.
आधी व्याधी ने उपाधी नडेन तारी समाधि
लाधी हाथ नाथ कदी दुःखथी हुं ना डरुं;
सूरि राज इंद्र आज त्रीलोकना तात तमे,
नोधारा आधार आपना गुणो रुदे धरुं. ३
कोइ तारा गुण गाइ अंतरमां राजी थाय,
कोइ हीण भागी तने कोदी याद ना करे;
बावरो बनीने अथडाय अवनीमां बधे,
आपना प्रताप विण मुझाइने ते मरे.
आंख छता अंध बनी धंध तारी साथ धारे,
आवे अंतकाळ त्यारे आगळ तो तुं ठरे;
सूरिराज इंद्र आज त्रीलोकना तात तमे,
मिते पंचांगी प्रणाम लल्लु आपने करे. ४

घडीकमां बोले आम फरी जाय पलकमां,
जेने न विचार सारी के नठारी वातनो;
स्थिर चित्त नहीं जेनुं पलके पतळी जाय,
आखोदी' गुलाम बनी रहे जे उचाटनो.
लाभां लाभ माटे दोडे ललुता भरेल लोभी
एक ठामे रे'न थोभी लोभी बधी वातनो;
करजोडी कहे लल्लु सांभळोने सभाजनो,
धोबी. वणो कुतरो ए घरनो न घाटनो. १
कोडी कोडी करीमाया लाखकेकरोडजोडी,
थोडी मानी तोय दोडी फरे दीन रातनो;
छे तेथी वधारे करुं कोडी कदी वापरु न,
उंडी उंडी संघरु हुं उठी परभातनो.
दोडे चारे दिशाए दमन करे देह·तणुं,
घणुं कष्ट पामे शिर डुंगर दुखाटनो;
करजोडी कहे लल्लु सांभळोने सभाजनो,
धोबी तणो कुतरो ए घरनो न घाटनो. २

होय ज्यारे जर त्यारे कंजुस ते नर थाय,
एवाथी शुं अळगुं याचक दुःखतो टळे;
सत्ता होय त्यारे कोनुं रक्षण कराय नहीं,
एवा शुं गरीब दील तणुं दुखतो दळे.
होय अधिकार त्यारे थइ उनमत्त फरे,
करे तिरस्कार त्यां गरीब शुं रोजी रळे;
करजोडी कहे लल्लु सांभळोने सभाजनो
सोनुने सुवास खास भाग्य होय तो मळे. १
होय जो कुपात्र पासे विद्या रुपि रत्नरुडुं,
बीजो विदवान देखी अंतरमां ते बळे;
वढकणी होय वनिता पछी प्रसवे पुत्र,
वढवाने वारे वारे घर बार नीकळे.
निचने निवाज्यो होय राये अधिकार रुडो,
अमलनो अमल अमलथी वधु करे;
करजोडी कहे लल्लु सांभळोने सभाजनो,
सोनुने सुवास खास भाग्य होयतो मळे. २

जर जोइने लोभाइ जाय जग मांही रोज,
अंगमांही अतिशय राखे अकडाइने;
गर्व धारी गणे तुच्छ दीन नर नारी रोज,
भोज रुप भुमी मांही रहे जे भराइने.
जे नरथी गुणी तणी गणना कराय नहीं,
वपराय नहीं सारे कामे कदी पाइने;
लल्लु कहे दुनियामां दमडीछे दम साटे,
धीक एवा कुडा तणी कुडनी कमाइने. १
जाणे नहीं कांइ पण जर वाळो तेथी फरे,
फोगट धरीने फंद फांकडो फुलाइने;
कविने कोविदथकी डा'पण अपार करे,
जरवाळो तेथी जाय नहीं सरमाइने.
हुंछुं पंडितथी प्रौढ कवि करताय वडो,
शूरावीर थकी कदी जाउं न जीताइने;
लल्लु कहे दुनियामां दोडे दोढ डाह्योबनी,
धिक एवा कुडा तणा कुडनी कमाइने. २

६ ॥ जरखरचीने जस लेवा विषे ॥

लक्ष्मी मळे त्यारे लोभी थइने ललुता राखे,
कोडी सारे कामे आप करे नही वापरे;
वधे जो पेदासतो अंतर अती राजी थाय,
जर जोडी जोडी उंडी खाणमां आपे धरे.
कोइक भाग्यशाळीभली भात थकी वापरीने
कीरतीनो कोट कोड थकी भूमीमां करे;
अंतर उदारता अपार राखे एवो नर,
ललु लाभ कारी जर साटे जस संघरे. १

भानुनो उदय ज्यारे थाय भभकाथी भारे,
प्रथम कीरण पृथ्वी उपर ते पाथरे;
अविद्यानो कापे अंधकार आप तेज थकी,
आपे अंधकार विद्या सूर्य उगता डरे.
भिते प्रांणी पैसा पामे पूर्वना प्रताप थकी,
किर्ति कोट माटे सदा सारे कामे वापरे;
मळे वित्त त्यारे चित्त व्यग्र आते थायपण,
ललु लाभकारी जर साटे जस संघरे. २

सरस नरसनी तपास तो तुरत थाय,
पट परखाय सुभा सुभ तेनी वाणीए;
सार ने असारनो विचार नहीं अंतरमां,
बके जो अशुभ तो नरस तेने जाणीए.
स्वार्थ विना करे सनमान नहीं मान मन,
सरस गणीने तेने विश्वमां वखाणीये;
करजोडी कहे लल्लु सांभळोने सभाजनो,
सरस नरस एक बोलमां प्रमाणीये. १
साराने नठारा परखवानी निशानी कशी,
ओळखीये केम सारा सारने एंधाणीये;
शींगडा न होय कदी नफटना शिरपर,
होय न निशानी बीजी केम तेने जाणीये.
सारा तणा शिर पर होय नहीं सूर्य शशि
वसी तेनी शाथ केम विश्वमां वखाणीये;
करजोडी कहे लल्लु सांभळोने सभाजनो,
सरस नरस एक बोलमां प्रमाणीये. २

॥ कंजुसनी कविता विषे ॥

आकडानं आकोलीयुं आकारमां अंबजेवुं,
खलकमां खंतथी ते कोइथी खवायना;
थोर दुध दीसेछे देखाव मांही दुध जवुं,
आ’रमां अजाणता कदापि वपरायना.
गधेडी कदापी गंग मांहीं अंग बोळी आवे,
गायमां कदापी एना गुणतो गवायना;
लक्षपती कदी लाभीयो लखाइ जाय पण
कविता एवानी कदी लल्लुथी करायना. १
मेमण मुंडावी कदी दाढी काढी नाखे कोडे
ब्राह्मणनी उपमां तो एहने अपायना;
भुंडी भामनीना गुण गमार बनीने गाय,
श्रंगारांनुं नाम कदी काविमां कथायना.
जामनी पदवी लेवा जो कदी हजामजाय,
हजामथी जाम तणी पदवी पमायना;
तेम कदी कंजुस थयेल क्रोड पती पण,
कविता एवानी कदी लल्लुथी कराय ना. २

ढोर जेम पड्यो रहे अमलना तोरमांही,
आवे भान त्यारे तेने अमल खवरावुंछुं;
अमलथी अंगमां अचेत थाय त्यारे पछी,
चडावीने दारु दरवार पिवरावुंछुं.
एक खर्च होय त्यां बीजो हुं एनी साथकरी
खर्च तणी खाडमां खुवारने बेसारुंछुं;
खरल कहेछे एने खलके खुवार करी,
राज तजावीने हाथ खप्पर धरावुंछुं. १
सुकवीने कोइ दी कचेरी देखवा न दउं,
कुकविनां वाक्य एने काने संभळावुंछुं;
साकर तजावीने सोमलने गणावुं गल्यो,
खंतथी खुवारने हु विख खवरावुंछुं.
शीख सारा जन तणी कदी सुणावा न दउं,
नगोरने नगारी हुं मती उपजावुंछुं;
खरल कहेछे एने खलके खुवार करी,
राज तजावीने हाथ खप्पर धरावुंछुं. २

भीखारीनीपासेजेभोखारी भीख लेवाजाय,
भीखारीनी आशा बे बदामनो के दामनो;
कामनो हमेश करे ककलाट कंथ साथे,
कहो लोको एह्छे नकामनो के कामनी.
वेस्या साथे स्नेह जोडो नको नामनांनेमाटे
कहो एनी आशा बद नामनी के नामनी; १
मगरूर पासे मान मेळववा माटे जाय,
आशा एने नकी अपमाननी के माननी.
गमारने शीखावा कदापी गुणीयल जाय,
गुणी राखे आशा शणगारनी के मारनो;
कारभार लेवाने मजुर कने कोइ जाय,
आशा एह राखे कारभारनी के भारनी.
कुडा काम करवाने कोडथकी कुदी पडे,
अवनोमां आशा ते नकारनी के कारनी;
चोर बजारमां छींट वार कदी लेवा जाय,
खरी आशा एहने खुवारनो के वारनी. २

एकाद चरण कदी छंदनुं बनावी जाणे,
वाटे घाटे फुलाइने बने नर बा'वरो;
फकड थइने फरे अकडरे' अवनीमां,
कविता लव्यानो लावे अंतरमां उन्नरो.
वळे न विवेकी बनी अविवेक अंतरमां,
सूका काष्ठ जेम राखे अंतरमां आंबळो;
एवा अधमने कांइ उपमां आपी सकाय,
कवि नहीं जाणवो ए हडकायो कुतरो. १
बनावो कवित पछी गातो फरे गाम मांही,
कागळने पेन शीखे गजवामां राखवा;
नावे ज्यां नराइ बेठा होय भेळाथइजन,
बहु शोर करी जोर थकी लागे बकवा.
खीस्सामां भरेल खूब कागळ ते काढतामां
वाथी उडी जाय जेम बाळना कनकवा;
एवा कविराज आज रडता रान रान,
आते इन्डोयामां थुं उथारोधुं हडकवा. २

॥ पैसा तथा प्रिती विषे ॥

माया मळे त्यारे जाइ जातथी उडाउथाय,
राखे रांडो भांडो मांह्यो वित्त नाखे वापरी;
जेवा केडानी कमांणी ते तेवामां वपराणी,
कांणो दोणांमां न रहे घृत जो राखे जरी.
माया चाली जाय हायथाय हैयामांय त्यांय
संतोष न थाय सारे कामे नांखो ना जरी;
करजोडी कहे लल्लु सांभळोने सज्जनो,
कविने तेडावी न उदार किरती करो. १
देडकाने दुर वरसादछे तथापि उर,
आवे भरपुर त्यारे हैयु हरखाय छे;
मोर करे शोर घनघोर जोइ प्रिती थकी,
नकी वरसाद विण शरीर सूकाय छे.
स्नेहीना शरीरने जुदाइनो जखमभारे,
ठारे नही अन्य त्यारे अग अकळायछे;
करजोडी कहे लल्लु सांभळोने सज्जनो,
प्रिती तणी रीती एवी मरवी गणायछे. २

कैक तणा चीत्तमां विकार वधी जायवधु,
जाणे मारु जर वापर्यां थकी खुटे रखे;
एवुं धारी सारा काममां नहीं सामेलथाय,
उदारना आणी नाम आगळ तो ना लखे.
रणमां उभो रहेत खरो रण विर धिर.
हठे न लगीर पुरो नर जे पांचे पखे;
दीननी जाणीने दाझ रंकने निवाजनार,
लल्लु लाभकारी नर आव्यो दीन ओळखे १
मही मांही मीत्र कइक लडी मरे क्रुर बनी,
श्वसूर साळो कही परस्पर बोलावता;
नादान अकलनो देखाव आपी आलमने,
एम बेवकुफ सामसामा लडीने छता.
सूख पामे नहीं स्नेह थया छता मही मांही,
खोजवीने खीखी करी टप ताळो आपता
थापड मारीने साम सामा खुशी थायचित्त
लल्लु कहे लाभ नथी एवा मीत्र धारता. २

एक पतितजीत्रीया जो बीजाने चित्तचा'य,
नको जाणवी ते नकटीने व्यभिचारिणी;
सारुने नठारु एक गाममां कुटाइजाय,
जेम सारु नठारु खांडो नाखेछे खांडणी.
कण करे जुदा झीणा मोटाने जरुर जोइ,
एवी समजण तो सदा धरेछे चांळणी
कवि नहीं जाणवो जे कडवुं कथन कहे,
कविनुं न काव्य एतो भांड तणी भांडणी १
कविने निवाजनार नृप पृथोराज गयो,
चंदने आनंद आपी नामना करेलछे;
भोज भारतिनो भड भक्त भूमीमांथीजता
भारतिमाताये वेश भगवो धरेलछे.
रविदाश गयो जेणे सामळने साचवियो,
भलो फारबस स्वर्ग भणी संचरेल छे;
विद्वाननी वार करनार गया भूमीमांथी,
लल्लु भूमी हवे सूम भूपाळे भरेल छे. २

बोल मुखे बोलीयेन बोलीयेतो डोलीयेन,
बोल एवो बोलीये के बोलीये ते करीये;
भिते भित जोडीयेन जोडीयेतो तोडीयेन,
भित एवी जोडीयेके लोह खोले जडीये.
आगळथी धसीयेन धसीये तो खसीयेन,
सूरविर सामाजइ मारीये के मरीये;
करजोडी कहे लल्लु सांभळोने सभाजनो,
बांह्यग्रही पछी तेने अळगो न करीये. १
चळी जाय अचळाकोवार स्थिरछे तथापि,
मेरु तणुं मंडळ कोवार चळी जायछे;
तारा तणुं तेज चळे कोइवार चटदइ,
कोइ वार चंद्रमां चळाय मांन थाय छे.
मेरामण कदी मरजाद मुकीने धसे छे,
स्थळ थकी कोइवार सूर्य तो चळायछे;
करजोडी कहे लल्लु सांभळोने सभाजनो,
मोटानुं वचन सर्वे चळता पळायछे. २

पैसा विना पिता कहे मारो पुत छे कपुत,
पैसा विना भाइ कहे मारो दुःखदाइछे;
पैसा विना माता कहे पेट मारे पथ्थरछे,
श्वसुर के जर विण कोनो ए जमाइछे.
जोरु कहे जर विना नकटाशुं काम पड्युं,
भुंगळ विनानी भुंडी मारे तो नवाइछे;
करजोडो कहे लल्लु सांभळोने सज्जनो,
जर विण जगतमां कोणनी सगाइ छे. १
धामतो धोलेरा मेरा वल्लभ वखाणुं तात,
अती उपगारी मुज उजमतो माइछे;
तन मन धन त्रीभुवनतो भांणेज जणुं,
दीलनो दयाल दलीचंद जलो.भाइछे.
बेटोबेन तणी घणीओपेछे अचीने घेलो,
शिव ने दोवांळो शोहे जनेतानो जाइछे;
अडग डगली गण सोहम सोहावे लल्लु,
सूरि राज राजेंद्रनी साची तो सगाइछे. २